

■ **SEACH READING** – kutató olvasás, olyan technika, amikor a kulcsszavakat keressük, és speciális információkat keresve mélyebb szöveganalízist végzünk.

■ **EXTENZÍV OLVASÁS** – hosszabb szövegek, folyamatos szövegek esetében használatos. Az általános megértést célozza meg.

■ **INTENZÍV OLVASÁS** – rövidebb szövegek olvasása azzal a céllal, hogy pontos, részletes, specifikus információkat legyünk képesek kikeresni.

Gyakorlati szempontból újságolvasás során skimming, scanning és intenzív olvasást végzünk, regény olvasása során extenzív, egy feladat megoldása esetében intenzív olvasásról beszélünk. Fontos szem előtt tartani azt is, hogy a szöveg folyamatos vagy nem folyamatos (táblázat, grafikon, menetrend), mert ez előre meghatározza, hogy a szövegfeldolgozás során melyik stratégiát alkalmazzuk. A tanulási stratégiákat több kategóriába oszthatjuk, s az ISCED 2 szintjén a tanulás szolgálatába állíthatjuk. A teljesség igénye nélkül tekintsünk bele néhány jól bevált olvasási stratégia módszertani lépéseibe:

Olvasási-tanulási algoritmusok, lépésről lépésre SQ3R, SQ4R

SQ3R (Survey – vizsgáld át, Read – olvasd, Recite and Review – válaszolj, ellenőrizd, tekintsd át)

Módszertani szempontból a következő utasításokat alkalmazzuk a szövegfeldolgozás során:

1. Nézd át a szöveget, grafikonokat, annotációt, összefoglalást, vagyis mindent, amivel majd dolgozol!
2. Egy mondatnál próbáld leírni, hogy szerinted miről fog szólni a szöveg!
3. Az alcímeket változtasd kérdő mondatokká!
4. Olvasd el a szöveget, s válaszolj a kérdő mondatokra, melyeket te alkottál!
5. A vitába készíts kérdéseket!
6. Próbáld grafikusán ábrázolni a szöveget!
7. Keresd a kulcsszavakat!
8. Írj rövid összefoglalót!

Az SQ4R használata:

1. Survey: Vizsgáld át, nézd át a fejezetet: téma, cél, cím, alcím, képek, grafikonok, összefoglalás!
2. Question: Az alcímeket változtasd kérdő mondatokká!

3. Read: Olvasd a szöveget részenként! (kulcsszavak keresése, jegyzetkészítés)

4. Recite: Add elő, válaszolj! (szöveg összefoglalása saját szavakkal, válaszok alkotása azokra a kérdésekre, amelyeket a Question lépésnél alkottak)

5. Relate: Keresd az összefüggéseket! (új információk, a tudás beágyazása a meglévő ismeretekbe)

6. Review: Ellenőrizd a tanultakat! (feladatsorok megoldása, kifejezések térképén elhelyezni a kulcsfogalmakat)

A PROR (Preread – az olvasás előtti aktivitások, Read – olvasás, Organize az új információk rendezése, Review – ismétlés, gyakorlás) nem időigényes, viszont a kritikus gondolkodást fejlesztését szolgálja, mellőzve a memorizálást. A stratégia alapvető lépései:

1. A cím, alcímek elolvasása után gondolkodj el, hogy mit tudsz a témáról. Az új információkra kell összpontosítani.

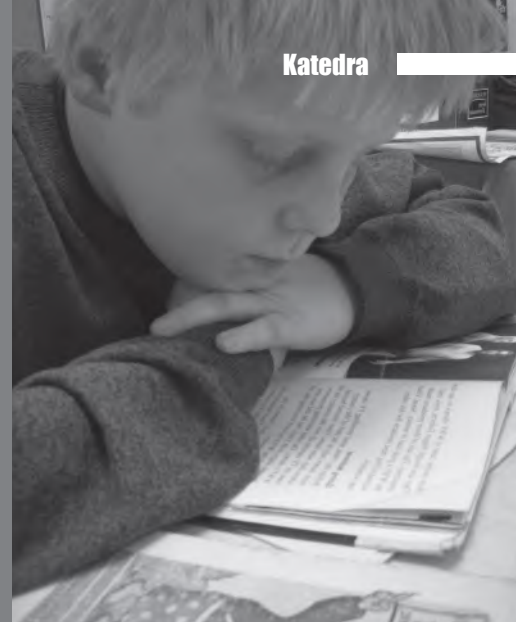
2. Olvasás – részekre kell bontani a szöveget. Húzd alá a kulcsszavakat, a margóra készíts jegyzeteket! Az aláhúzott szavak az újravetés során a megértést szolgálják.

3. Az új információk rendezése – fogalomtérképen vagy grafikonon (leginkább a vizuális típusokat segíti ez a stratégia)

4. Ismétlés, összefoglalás – Felelj a kérdésekre! Prezentáció készítése.

Az aktív tanulást pedig például a KWL (Know what you – mit tudok a témáról, Want to know – mit szeretnék tudni, what you Learned – mit tanultam meg) stratégia fejlesztheti.

Az olvasási stratégiák palettája gazdag. Alkalmazása javallott az ISCED 2 szintjétől kezdődően minden tantárgy során, hiszen az értő olvasás fejlesztése mindannyiunk feladata, ám nem elég megismertetni a tanulókat az egyes stratégiákkal, hogy tanulásuk aktív részévé váljon, gyakorolni kell. Az erre fordított idő hosszú távon kamatozik, hiszen a szöveget képesek lesznek a tanulók globálisan, részeire bontva, kritikusan olvasni, a megszerzett információkat, a tudást adott szituációkban megtanulják saját céljaikra visszaforgatni, esetenként továbbgondolni. Ez pedig a tanulás célja.

Oktatási rendszerünk hagyományokkal rendelkezik a tanítás, a fogalmak megnevezése és azok értelmezése tükreben. A különböző tudományterületek folyamatos fejlődése magával hozza a változásokat, és indokoltá teszi az oktatás folyamatos fejlesztését a szövegértés és a tanulás függvényében is. Írásomban néhány aktuális kérdésre szeretnék kitérni, melyekkel a gyakorlatban mindenki találkozunk.

Az olvasás „válsága”

Az utóbbi években a sajtó és a különböző média is a világszerte kirobbant gazdasági válságról tudósít. Bizony válság van más téren is, sajnos az olvasás és az olvasás értelmezése terén is. A mindennapi olvasásnak része a szépirodalmi művek olvasása, de sokkal több annál. A közoktatás az olvasás tanítását többnyire befejezi az alsó tagozat negyedik osztályában, a fenti évfolyamokban már a műelemzésekre, vagyis az interpretáló olvasatra helyezi a hangsúlyt. Az ezredfordulón fogalmazta meg Lengyel Zsolt az egyik álláspontját, miszerint az írás-olvasás nem korlátozódhat az anyanyelvi szakmódszertanra, ugyanis az írás és az olvasás készsége nem határolható el egymástól. A betűk ismerete, az íráskép rögzítése elengedhetetlen előfeltétele a valódi olvasásnak. Az írásbeliség és a szövegértés, szövegekkel kapcsolatos élmények döntően meghatározhatják a gyermek viszonyát a betűvilághoz, szorosabb értelemben a tanuláshoz is. Éppen ezért az olvasás válságának kiküszöbölése már az alapiskola alsó tagozatán kell, hogy megtörténjen, de ez a folyamat nem érhet véget magasabb szinteken sem. Az olvasásér-

PaedDr. Vízkeleti László, PhD.

Magyar Tannyelvű Magán Szakközépiskola,
Dunaszerdahely

Olvasás és szövegértés

– aktuális kérdések egy finnországi felmérés tükrében

tésnek az egyén életében óriási szerep van, hiszen boldogulása, érvényesülése is ettől nagyban függ.

Szövegértési szintek

Adamikné Jászó Anna a szövegértés következő szintjeit különbözteti meg:

1. Szó szerinti szövegértés (mondatok, információk feldolgozása és megértése)

2. Kontextuális szövegértés (az olvasónak olyan dolgokat kell kikövetkeztetnie, melyek a szövegben szó szerint nem szerepelnek, de felismerhetők a szövegösszefüggésekből)

3. Bíráló olvasás (saját vélemény kialakítása olvasás közben)

4. Kreatív olvasás (az olvasás legmagasabb szintje, a kreatív szövegértés)

A feldolgozandó szövegek típusa alapján a következő területeket alkotta meg az anyanyelvi módszertan:

- első osztályban olvasandó szövegek (speciális feldolgozási technikát igényelnek)
- új ismereteket nyújtó szövegek
- irodalmi művek
- történelmi olvasmányok.

Az iskolai szövegértés tanításának főbb problémái

A szövegértésnek több problémája ismert, melyek életkortól, évfolyamtól függhetnek. A problémák közül kiemelném, hogy pl. a tankönyvek szövegértési feladatai sok olyan szöveget tartalmaznak, melyek nem felelnek meg a tanuló életkori sajátosságainak, nyelvi és kognitív képességeinek. Számos elavult, érdektelen szöveggel találkozhatunk nemcsak az anyanyelvi oktatásban, hanem pl. az alsó tagozatosok részére készült szlovák olvasókönyvekben. Ezek az olvasmányok sokszor életkornak nem megfelelő szövegeket,

bonyolult kifejezéseket tartalmaznak. Gyakran előfordul, hogy a szövegfeldolgozás gépiessé válik: olvasás, esetleg fordítás. Hiányzik a kreatív továbbgondolás. Olykor hiányzik az a tudatos felépítés, ami egy-egy szöveg fejlesztését motiválná. Mindezen problémák nemcsak a hazai iskolákban jelennek meg, általánosan jelen van a közép-európai országokban.

Az élményközpontú szövegértés modellje

MÓDSZER

SZÖVEG

SZERKEZET

ESZTÉTIKUM

Steklács János elméletét vizsgálva és a fenti problémákat figyelve az olvasás és az ehhez kapcsolódó szövegértés képességét a következő tényezők függvényében vizsgálhatjuk:

1. A szöveg és a gyermek érdeklődésének megfelelő módszer
2. Adekvát, életkori sajátosságnak megfelelő tartalmú szöveg
3. Adekvát, életkori sajátosságoknak megfelelő szerkezetű szöveg
4. Megfelelően kialakított tipográfia és esztétikum

A finnországi példa

■ A PISA-felmérés finn sikereit részletezve Paula Malin több pontban értékelte a skandináv ország eredményeit. Közülük a legfontosabbak:

- a finn iskolák hasonló színvonalúak, nincsenek rossz iskolák
- 15 éves kor alatt minden finn diák ugyanabba az iskolába jár, ahol megkezdte tanulmányait, majd csak ezután választ más oktatási intézményt
- a gyengén olvasó tanulóakra fokozott figyelmet szentelnek

■ a számítógép használatával a fiúk olvasási képessége javul, nem pedig romlik

■ szerepet kap a napilapok olvasása az iskolában

■ a legtöbb televíziós program nem szinkronizált, hanem feliratos

■ az iskolapszichológus költségmentesen áll a tanulók rendelkezésére.

Megfigyelve a fenti pontokat, láthatjuk, hogy a finn oktatásrendszerben óriási szerepet kap az anyanyelvi nevelés célrendszere, vagyis, hogy tudatos olvasót neveljen a gyermekből. A szépirodalmi művek mellett megjelenik a sajtó válogatott terméke is, szerepet kapnak az elektronikus médiák, valamint, nem utolsósorban, folyamatos az együttműködés a tanárok, a szülők és az iskolapszichológus között. A finn kollégák szerint a módszertani jellemzők mellett a sikeresség titka az ún. „háttértényezőkben” rejlik, melyek csak első látásra tűnnek mellékesnek. Tudnunk kell azonban, hogy a fenti szempontok kardinális jelentőségét már korábbi felmérések is bizonyítják.

Van megoldás?

Természetesen! Valószínűleg egyik napról a másikra semmi sem fog megváltozni. A mi felelősségünk azonban, hogy az iskolában a diákoknak szóló üzeneteket közvetítő szövegekkel változatos, átgondolt és élvezetes feladatok segítségével növeljük a megértés képességét. Az oktatásban szemléletváltásra is szükség lenne, mégpedig a túlzott leíró (gyakran előíró) elméletek helyett funkcionális, konkrét kommunikációra épülő módszerekre, melyek a társadalmi elvárásoknak megfelelő beszed és írás képességének fejlesztéséhez elengedhetetlenek.